

XIII. 7-049. - 1943. III. 12. - I. t. äll. stud-i - o/ks.
7-166. - " - VI. 22. - II. - " - - Statistiska
7-222 - " - IX. 14. - Statistiska pöt - o/ks.
Debetur 1919. XII. 4. ref.

ölbauktud-i: rite["]
"

avslut: 86/1943-
44.

Rep: 1943. IX.

A DEBRECENI M. KIR. TISZA ISTVAN TUDOMÁNYOS GYAKORLATI
JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KARRAL

1017 1942/1943 s.év.

Érk: 10. évi jmi. hó 22.

Eldírat:

drh. melléklet. Utóirat:

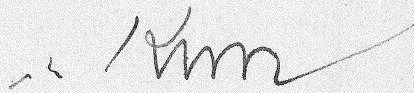
Párolatra kiadatik:

Dr. Spöckly - Kardoss Tibor

» Bogály Ferenc

professzor matematik.

Debrecen 1943. jún. 22.

e. i. déván

Előfizetés, név elfogadom

— Gádeny Tibor
Előfizetés, elfogadom.
1943. jún. 28.

Bogály

Birtokpolitikánk
fejlődése és közgazdasági hatása,
figyelemmel a zsidótörvény gazdasá-
gi vonatkozásu korlátozó rendelkezé-
seire.

Csiszár Sándor
jogszigorló.

Tartalomjegyzék:

- I. Bevezetés. 1-7 old.
- II. Történeti áttekintés. 8-27 old.
- III. Az 1920. évi XXXVI. t-c. és a további reformtörvények. 27-38 old.
- IV. A zsidó törvény földbirtokpolitikai rendelkezései. 38-44 old.
- V. Befejezés. 44-45 old.
-

Felhasznált forrásművek:

1. Bernáth Gyula: Az új Magyarország agrárpolitikája. Bpest. 1938.
2. Bozóky Ferenc: Közgazdaságtan. Pécs 1934.
3. Bodrogközi István: A magyar agrármozgalmak története. Bpest. 1929.
4. Czettler Jenő: Magyar mezőgazdasági szociálpolitika. Bpest. 1914.
5. Frank Ignác: A közigazság törvénye magyar honban. Pest. 1845.
6. Hajdu István: A II. zsidótörvény földbirtokpolitikai rendelkezéseinek magyarázata. Bpest. 1940.
7. Kenéz Béla: Nép és föld. Bpest. 1917.
8. Makkai-Némethy: A zsidó törvény Bpest. 1939.
9. Mattyasovszky Miklós: A földmivelés közgazdaságtana. Bpest. 1927.
10. Tunyoghy Szűcs K: Magyar agrárpolitika az országgyűlés telepítési vitájában. Magyar közigazgatás. 1936. évi Bp.

fejlődését a történelem folyamán, arról világos képet tudunk nyerni fejlődésének minden fázisában.

Birtokpolitikánkban első jelentős időpont a XIX. század, melynek első felében a birtok nálunk is szabaddá vált. Ez volt a liberális eszmeáramlat hatása, mely a korábbi kötöttséggel szemben a birtok felett szabad rendelkezési jogot követelt azért, hogy mindig legyen földkinálat, hogy mindenki, aki a föld megművelésére képes és megfelelő tőkével rendelkezik, földbirtokot szerezhessen, továbbá, hogy a földbirtok lekötése útján szerzett hitellel egyéni képességeit a gazdasági életben minél nagyobb mértékben ki tudja fejteni. Hogy ezek az elvek a gyakorlati életben megvalósulhassanak, a birtok elidegenítésének és terhelésének szabadsága vált szükségessé s így a birtok szabad forgalmát gátló intézményeket mindennek előtt meg kellett szüntetni.

Ez a mindenki által óhajtott birtok-szabadság azonban a kívánt mértékben sohasem valósult meg sem nálunk, sem pedig a külföldön. A szabadság gondolata rögtön aggodalmat keltett abból a szempontból, hogy a megterhelés szabadsága a földbirtokok tulterhelésére, az eladás és végrendelkezés szabadsága pedig a földbirtokok rendszertelen elforgácsolására fog vezetni. További aggodalmat képezett a szabad forgalommal kapcsolatban, hogy az eladásra kerülő földbirtokokat nem hozzáértők, hanem a nagyobb forgótőkével rendelkező üzérkedők szerzik meg, akik a minél nagyobb haszonnak, minél rövidebb időn belül való elérése céljából rabló gazdálkodást fognak folytatni, vagy pedig, hogy kiadásukat csökkentsék, el fogják zárni a földtől és a kereseti lehetőségtől a föld népét. Ezzel magyarázható az az elv, hogy a magyar liberális eszme első ideális hirdetői is: Széchenyi és Kossuth korlátokat állítottak a felsza-

badítás mértéke tekintetében. Teljes mértékben elismeréssel kell adóznunk ezen a téren a nemesi országgyűlésnek, mely reformtörvényeivel, az ezeréves alkotmányos nemzet felelősségtudatával, belső kényszerítő erők hatásától mentesen, fokozatosan érvényesülő reform szellemben alkotta meg legjelentősebb földbirtokpolitikai törvényeinket. Ezt az elvet leginkább úgy lehet érzékeltetni, ha végig megyünk ezen a történelmi fejlődésen a történelem folyamán s eljutunk egészen a legujabb időkig s akkor tisztán láthatjuk ennek a rendszernek képét, mely sok tekintetben még ma is fogyatékos, még ma is vannak nagy számmal megoldásra váró kérdések sok tekintetben, hiszen még milliói élnek hazánkban a föld után sóvárgó, nincstelen proletároknak, akik kérnek, küzdenek egy darab földért a magyar ugarból. Lássuk most ezt a fejlődést.

Történeti áttekintés.

Az 1848. évi IX. t-c. mikor fokozatos előkészítés után megszüntette a jobbágyok urbéri terheit, egyidejűleg az 1848. évi VIII. t-c. behozta az arányos közteherviselést, mely változás új irány szabott birtokpolitikánk fejlődésének. Az urbéri jövedelem megszünése következtében a régi földes uraknak a törvény a valóságos kár megtérítését rendelte el, továbbá a földes urakkal szemben fennálló köztörvényi követelések felmondását ugyancsak az 1848. évi IX. t-c. elhalasztotta.

Az 1848. évi XV. t-c. megszüntette az ősiséget, vagyis azt a vagyonforgalmi és öröklési rendet, mely szerint az ősi javakban való rendelkezési szabadságot a közös szerzőtől leszármazók öröklési és elővételi joga korlátozta. Ezt fejezi ki

Frank Ignác is a következőkben: "Az ősi jószág nem azé egyedül, aki bírja, hanem az egész nemzetségé, értvén mindazokat, kik az örökségre számot tarthatnak, nemcsak a most élőket, hanem egyetemben a jövődöbeli maradékot is". /:Frank: A közigazság törvénye Magyarhonban. I. rész 246.§.:/

Az adományos birtokra vonatkozólag az államnak, illetve az azt megtestesítő Szent Koronának háramlási joga volt. A jobbágytelekre a földes ur korlátolt tulajdoni joga terjedt ki. Ezt a rendet módosította az 1861. évi Országbirói értekezlet határozománya, mely intézkedés az állampolgári jogegyenlőség elvén állott, azonban tekintetbe vették a régi magyar öröklési rendet is azáltal, hogy a köteles rész továbbra is fennmaradt a család távolabbi rokonai érdekeinek megvédése érdekében.

A forgalmi korlátozás alá eső állami, törvény

hatósági, községi, közbirtokossági, alapítványi birtokok továbbra is érintetlenül maradtak s az egyházi birtokok tekintetében ekkor még érvényesültek a holtkézi törvények, amelyek egyházi ingatlanok gyarapítását megakadályozták. Ekkor kezdték hangsúlyozni a hitbizományi intézmény eltörlését azzal az indokkal, hogy a nemzet érdekeivel ellentétben áll az, hogy a földbirtok kevés kézben legyen, hanem a nemzet érdeke az, hogy minél több polgár egyéni érdekeinél fogva is szoros összefüggésben álljon a nemzet közügyeivel. Mindezek ellenére a hitbizomány eltörlését mellőzték, amire ekkor még nem is volt oly határtalan nagy szükség, mivel 1848 körül mindössze 26 hitbizomány volt s ez is többnyire erdőségből állott.

A földbirtokpolitika terén 1848-ban megindult szerves fejlődést megakasztotta a szabadságharc utáni önkényuralom. Sőt a legszomorubb jelen-

ség az volt, hogy a magyarság nagy vérvesztesége és politikai elnyomatása, valamint gazdasági háttérbe szorítása következtében Ausztria különböző részeiből beszivárgó hivatalnokok, gyárosok, kereskedők és iparosok oly vagyoni erőre és helyzeti előnyre tettek szert, hogy a nemzeti eszme a liberális eszmeármalatot nem tudta befolyásolni még később az alkotmányosság helyreállítása után sem.

Nagyjelentőségű esemény birtokpolitikai szempontból az 1855. évi pátenis rendelkezése, mely kötelezővé tette a telekkönyvi rendszert s ezt az 1861. évi Országbirói Értekezlet is jóváhagyta tekintettel a szabad birtokok jelzáloghitelszerzésének lehetővé tételére. A birtokrendezésnek további komoly jelentőségű eredménye az 1853. évi urbéri viszonyoknak és közbirtokosságoknak elkülönítése, arányosítása, vagy tagosítása következtében történő megszüntetése. Az ezen a téren felmerült nehéz-

ségeket mesterien oldotta meg rendelkezéseivel az 1871. évi LIII. t-c.

Régi törvényeink, így nevezetesen az 1723. évi II. t-c. értelmében az urbéri táblákba felvett jobbágytelkeket a földesur rendszerint nem kapcsolhatta majorsági telkeihez, hanem a jobbágycsalád kihalása, vagy elmozdítása esetén büntetés terhe alatt köteles volt azt a föld megművelésére jelentkező másik jobbágnak átadni. A földmivelő népnek ezt a birtokállományi sérthetetlenségét aztán az ősiség helyébe lépő rendelkezési szabadság megszüntette. Az 1836. évi IV. t-c. 9.§-a értelmében jobbágytelek eladása esetében tiltva volt a külső illetőséget a belsőtől elszakítani és a telket a földesur megegyezése nélkül szétdarabolni. Az 1836. évi V. t-c. 4.§-a aztán kimondja, hogy jobbágytelket csak a földesur beleegyezésével és ekkor is csak 1/2, vagy 1/4 részekre lehet szétdarabolni.

Továbbiakban az 1840. évi VIII. t-c. 4.§-a kimondta, hogy az osztozók ha a teleknek természetbeni, vagy eszmei felosztásban megegyezni nem tudnak, a telket egymásközti árverésen adhatják el a legtöb-
bet ígérőnek, ha az a jobbágytelekkel járó terhek viselésére alkalmas, aki aztán a többi osztozókat kielégíteni köteles. Ha a telek átvételére egyik osztozó sem alkalmas, vagy ha fele részük kívánja, úgy az 5.§. értelmében a telket nyilvános árverésen is eladhatják. Annak meggátlására, hogy kevés kézbe sok vagyon ne kerüljön s így birtokhalmozás ne állhasson elő, az 1836. évi IV. t-c. 10.§-a megállapította a földnek azt a legnagyobb területét, amelyen felül ugyanannak a vevőnek abban a községben urbéri birtokot már szerezni nem szabad.

Ezeket a birtokvédő rendelkezéseket aztán az 1871. évi LIII. t-c. 55.§-a hatályon kívül helyezte s az 56.§-ában kimondja, hogy az urbéri tel-

kek után járó erdő-, nádas- és legelőilletmények a telektől külön váltan is elidegeníthetők.

Az öröklési jog terén is nagy mértékben meggyengültek azok a szabályok, amelyek a családi birtok tulságos feldarabolásának megakadályozását célozták. A régi jog szerint a birtoknak fiágon való megmaradása sok esetben biztosítva volt. A fiágon levő adománybirtokban, amennyiben az adománylevél is hasonlóképen rendelkezett, csak a fiú leszármazók osztoztak egyenlően fejenként, illetőleg törzsenként, míg a leányok csak becsáron megváltható leánynegyedet kaptak. A jász-kunoknál is csak a fiú leszármazók örököltek, a lányokat pedig pénzben elégitették ki. A törvény értelmében a jobbágy szerzeményi javaiból csak a fiúk örököltek, míg a leányok csak kiházasítást kaptak. A jobbágy halála után az urbéri jószágot a földesur osztatlanul adta át a jobbágy leszármazóinak, vagy a leányok férjei

közül annak, akit erre legalkalmasabbnak tartott. Ezt az 1840. évi VIII. t-c. 2.§-a megszüntette s ki-
mondta, hogy a jobbágnak ugy ősi, mint szerzett va-
gyonában mindkét nembeli leszármazók egyformán örö-
kösök s az ezzel ellentétes szokások érvénytelenek.
Igy az ősiség eltörlésével a fiágnak mindkét fajta
birtokra való emelkiváltságos helyzete megszűnt.
Ezek a rendelkezések oly nagy hatást gyakoroltak a
közfelfogásra, hogy kevés vidéktől eltekintve álta-
lában megszűnt egyes örökösöknek a többiek fölé va-
ló helyezése, noha erre a köteles rész korlátozó
rendelkezéseitől eltekintve, az 1861. évi öröklési
szabályok is lehetőséget nyújtottak.

Igy a különleges kötöttség alatt nem álló
birtokok elidegenítése, felosztása és megterhelése
mondhatni korlátlaná vált. A birtokrendezésnek te-
kintett eljárás célját kizárólag az eldarabolásban
látták, hogy ily földjét mindenki különváltan és

szabadon használhassa. A közfelfogás ugyanis azt kívánta, hogy a földre vonatkozó tulajdon ne álljon útjába a vállalkozásnak, az iparosodásnak, a hitel-forgalomnak s általában a kapitalista erők szabad érvényesülésének. Mindezek ellenére azonban figyelmen kívül hagyta, hogy a védtelenül maradt gazdátársadalomnak védővámokkal és állami subvencióban részesülő monopol erőkkel kell az egyenlőtlen versenyt felvenni.

Az 1867-1914. év közötti időszakot sokan Magyarország aranykorának tekintik, annyival is inkább, mert nagy arányú kulturális és technikai intézmények keletkeztek ebben az időben. A lakosság létszáma is nagyban emelkedett ekkor, a városok nagyobbodtak, gyáripar fejlődött s sok helyen komoly vagyonosodás állott elő. Mindazonáltal a lakosság összetétele, területi elhelyezkedése és vagyoni rétegződése kedvezőtlenül alakult. Ehhez hozzájárul-

tak a több éven keresztül rossz termések, az amerikai verseny következtében a mezőgazdasági termények árának nagyfoku leszállása, továbbá az a körülmény, hogy az Ausztriával kapcsolatos közös vámterület és külpolitika Magyarországot a fejlettebb iparral és kereskedelemmel rendelkező osztrák és cseh ipari érdekeknek szolgáltatta ki, minek következtében egyformán érezte úgy iparunk, mint mezőgazdaságunk a válság következményeit. A válságos években keletkezett tartozások a gazdákat teljes mértékben tönkre tették melynek bekövetkezését nagy mértékben elősegítette az az intézkedés, hogy az 1868. évi XXXI. t-c. az uzsora ellen a védelmet megszüntette. A géppel való művelés következtében sok munkás vesztette el kenyérét és birtokát. Az így tönkrementek aztán megindultak a városok felé, hogy kereseti lehetőséghez jussanak. Különösen nagy vállalkozásoknál kerestek munkaalkalmat, melyek a tőkehiány miatt sok esetben

hosszabb ideig szüneteltek. Ebben a nagy válságban a nagybirtokosok azzal védekeztek, hogy birtokukat hitbizománnyá alakították át. A hitbizományok száma, mely 1840 körül még csak 26 volt, 1895-ben már 92-re emelkedett. Területük is hasonlóképen nagy mértékben megnövekedett. Hasonlóképen nagy mértékben szaporodott ekkor a községi és közbirtokossági birtokok száma is, mintegy 2 és fél millió kataszteri holddal. Hasonlóképen gyarapodtak az egyházi birtokok is. A nagybirtokok az elidegenítés és terhelés korlátai közé zárkózva nem nagyon változtak. Ezzel szemben a kis birtokok annál gyorsabban cseréltek gazdát s a forgalom következtében így veszélyesen szétforgácsolódtak. Erre világosan rámutat egy pár statisztikai adat. 1895-ben az 1000 holdnál nagyobb birtokok 11.9. millió holdnyi területe mindössze 3768 gazdaságra oszlott, ellenben a 0-5 holdas gazdaságoknak 2.15 millió holdnyi területén 1.279,718

gazdaság existált, míg az 5-100 holdas gazdaságoknak 17 millió holdjában már csak 1.08 millió gazdaság részesedett. A helyzetet súlyosbbitotta még az a körülmény, hogy a gazdaság több parcellából állott.

A folyók szabályozása és az ármentesítés által a megművelhető terület 1850-től 1910-ig 18.8 millió holdról 29.8 millió holdra nőtt ugyan, azonban a talaj kiszáritása és az erdők korlátlan irtása miatt milliányi holdak váltak terméketlen szikes, vagy futóhomokos földekké és a földmivelő nép sok hasznos keresettől: halászatból, nádlástól, faizástól esett el. A művelhető terület nagyságának jelentékeny növekedése ellenére is az őstermelésben kereseti lehetőségeket találók száma állandó maradt. A föld és kereseti lehetőség nélkül maradt mezőgazdasági néposztály lassan külföldre kezdett vándorolni. Így 1880-90 között Erdély 8 vármegyéjéből 47828 ember vándorolt ki Romániába. Az ausztriai 1890. évi

népszámlálás 249.000 magyar talált ott. Legnagyobb méreteket az Amerikába való vándorlás öltötte azzal, hogy 1890-től 1910-ig csaknem 2 millió magyar vándorolt ki az Egyesült Államok különböző részeibe. A birtokukat elvesztő magyarok helyét legtöbb esetben más nemzetiségűek, különösen külföldről bevándoroltak foglalták el. Így a Felvidéken amerikai és cseh pénzek segítségével szlovákok vásároltak főként földet. Erdélyben a romániai pénzügyi intézetek támogatása mellett létesültek nagy telepítések. A zsidók száma a múlt század második felében 240.000-ról 707.000-re emelkedett. A mezőgazdaság terén is nagy eredményeket értek el, amennyiben 1895-ben 3.8 millió hold föld volt a 100 holdnál nagyobb birtokok területéből kezükben részben, mint sajátjuk, részben mint haszonbérlet. Annak ellenére, ahogy a külföldiek birtokszerzését az 1844. évi IV. t.-c. nem ismerte el, az 1852. évi pátens ezt mégis megengedte s így

1900-ig mintegy 2 millió holdra emelkedett Magyarországon a külföldiek földbirtokának területe.

Ezen a nehéz helyzeten a szabad versenyben bizó kormányzat a közmunkák szaporításával és az ipar fejlesztésével igyekezett segíteni és a szaporodó népnek kereseti lehetőséget biztosítani, s nehezen határozta el magát a kormányzat a földbirtokot és a földmivesek érdekeit védő rendelkezések hozatalára. A régi birtokvédelmi törvények elévültek. Így idejét multa az a rendelkezés, hogy a jobbágytelek haszonélvezetét elzálogosítani nem lehet, továbbá, hogy az árverés útján szerzett nemesi ingatlan a legtöbbit ígérőnél csak birói zálogként marad, melyet a család később visszaválthat. A szabad verseny eszmevilágában a földbirtokot, mint vagyonértéket és mint hitelezési alapot vették csupán tekintetbe. Az eladósodás ellen csak a kamat nagyságáról rendelkező 1877. évi VIII. t-c. és az

uzsora üldözését újból megengedő 1883. évi XXV. t-c. nyújtott kevés védelmet. További segítség volt, hogy a rövid lejáratu kölcsönöket kedvező esetben a földhitelintézetek zálogleveles kölcsöneivel hosszú lejáratuvá lehetett változtatni.

Az így megváltozott jog és birtokrendszerben még egy keskeny ut maradt, melyen át a tervszerű, egészséges birtokpolitika újraébredésével lehetett számolni. Ez a lehetőség a következő volt: Az 1873. évi XXII. t-c. megengedte, hogy a régi majorsági haszonbérelt földek egyes telepítvényeit a bérlő tulajdonul megválthatja s feljogosította a tulajdonossal szemben a törvény a haszonbérlőt, hogy amennyiben vele nem tud megegyezni, addig a telepítvényen maradjon, amíg amíg valamelyik kincstári birtokon nem telepítik le. Ez a rendelkezés arra kényszerítette a földművelésügyi minisztert, hogy a kincstári birtokokon rendszeres tele-

pitést folytasson és a telepesek részére kölcsönkorról is gondoskodják. Az így szerzett tapasztalatok alapján jött létre a telepítésről szóló 1894. évi V. t-c, mely hazánk újabb földbirtokjogában alapvető fontosságu. A törvény feladatának tekinti új községek alakítását és a meglévők kiterjesztését, hiszen a telepítés valódi feladata az eddig lakatlan vagy helyzeti adottságához képest kevésbé lakott területnek máshonnan odaköltözőkkel, belterjes munkával megfelelő módon való benépesítése. A törvény meghatározza a telepek külső és belső területének nagyságát, kötelezi a telepítőt, hogy közcélu intézmények céljára külön ellenszolgáltatás nélkül területet engedjen át s hogy közlegelőről gondoskodják. A törvény a telepesek részére az állami telepítési alaptól kölcsönöket helyez kilátásba, továbbá a telepnek 15 éven belüli elidegenítése esetén, vagy árverésen való eladásnál az államnak elő-

vásárlási joga van.

Birtokpolitikai szempontból fontos az 1894. évi XII. t-c., mely a mező-, erdő- és szőlőgazdasági termelés helyes irányu fejlesztése érdekében a tulajdonjogot is korlátozó szabályokat állapít meg, a közlegelők felosztását miniszteri engedélyhez köti, mert az alföldi száraz éghajlaton a közlegelők eldarabolása az állattenyésztés hanyatlására vezetett. Ez a törvény a közlegelőket, egyetértésben az 1913. évi X. t-c.-kel, az érdekelt birtokosok megszervezésével társulati tulajdonná alakítja át.

Az 1894. évi V. t-c. alapján további telepítések létesítését az akkori korszellem sajnos nem engedte meg. A törvényre különösen azért volt nagy szükség, mert a telepítés céljára szolgáló kincstári birtokok már elfogytak s így a telepítés továbbfolytatásához már pénzügyi fedezetre volt szükség. Sajnálatos, hogy a megszavazott kis összegből

is kevés folyt be s így az egész telepítési akció szűk térre korlátozódott. A törvény létrejötte előtt tíz év tizedben mintegy 60.000 holdon, a törvény alapján pedig kb. 40.000 holdon végeztek ilyen telepítést. Nagy mértékben hátráltatták az anyagi nehézségek a tagosítást is, melyet az 1908. évi VII. és XXXIX. t-c. akart elősegíteni. Az állami támogatás és példaadás hiánya miatt nem volt eredménye az 1900. évi XXX. t-c-nek sem, mely a közérdekű öntöző csatornák létesítését kívánta előtérbe helyezni.

Mivel a törvényhozás a birtokvédelem és a földhözjuttatás terén semmit sem tett a nagyarányú kivándorlás és munkásmozgalom ellenére sem, az egységbe tömörült agrárpolitikusok szövetségi hitellel és szociális reformokkal igyekeztek a bajokon segíteni. Ez a mozgalom hozta aztán létre e téren a következő nevezetesebb törvényeket: 1898: XXXIII. t-c. a hitelszövetkezetek létesítéséről, 1898: II.,

1899: XLI, XLII, XLIII, 1900: XXVII., XXVIII., és az 1907. évi XLV. t-c-t a gazdasági alkalmazottak és munkások jogviszonyainak szabályozásáról, az 1900. évi XVI. t-c-t a gazdasági cselédek kötelező betegségi biztosításáról stb.

A szociális reformok, de nagyobb mértékben az Amerikába kivándoroltak pénzküldeményeivel a kisgazda rétegek földvásárló ereje megerősödött. Ezt a keresletet úgy a magánosok, mint a pénzüzetek üzletszerű parcellázás útján hasznosították. A parcellázást az 1897. évi XXXII. t-c. kötvényes kölcsönök rendszeresítésével igyekezett előmozdítani. Kétségtelen, hogy a parcellázás kedvező viszonyok között sok új gazdasági existencia megindulását mozdíthatja elő, azonban egymagában nem pótolja a tervszerű birtokpolitikát.

A világháború utáni területvesztéséből aztán kitűnt, hogy a megmaradt csonka országban a föl-

birtokviszonyok még rosszabbak, mint amilyenek az egész országban voltak. Statisztikailag beigazolódtott, hogy az elnyomatás, illetve a földtulajdonból való kiszorítás a magyar nép körében volt a legnagyobb. A földhöz juttatás kérdésével politikusaink már a háboru tartama alatt is számoltak s ennek következménye volt az 1920. évi XXXVI. t-c. meghozatala.

Az 1920: XXXVI. t-c. és a további reformtörvények.

Az 1920. évi XXXVI. t-c. célja az volt, hogy a lehetőséghez képest előmozditsa a földszerzést főleg azok részére, akik a föld gondos és szorgalmas művelésére képesek, de idáig önhibájukon kívül földhöz nem juthattak. A juttatásnak azonban közérdekből kell eredni, mert a törvény csak kizárólag ebben az esetben juttat valakit földhöz. Különben a törvény novelláival: az 1924. évi VII. , az 1928.

évi XLI. stb. t-c-ekkel együtt a birtokpolitika sok régi kívánságát valósítja meg. Így megállapítja a törvény azok csoportját, akik nem részesülhetnek ingatlan juttatásban, az államnak a mezőgazdasági ingatlanok elidegenítése esetében elővásárlási jogot biztosít, birtokpolitikai célra a nagybirtokokból és kivételesen a kisbirtokokból is teljes kártalanítás ellenében megváltási jogot enged, megengedi a mezőgazdasági birtokra vonatkozó haszonbérleti szerződéseknek kishaszonbérletek céljára való átvételét, az ingatlanfeldarabolást hatósági ellenőrzés alá helyezi, végül pedig lehetőséget nyújt védett forgalmu kisbirtokok: vitézi és haditelkek, családi és járadék birtokok alakítására. A családi és járadék birtok intézmény behozatalának semmi eredménye nem volt, mert ilyet senki sem alakított. A törvény eredménye főként abban nyilvánult meg, hogy a földművesek elég nagy tömegét földhöz juttatta. A juttatha-

tó földeket az 1921. évi XLV. t.-c. azzal szaporította, hogy a vagyonválságnak földben lerovását a nagybirtok részéről kötelezővé tette, kisebb birtokoknak pedig megengedte. A földbirtokrendezés céljára alakított bíróság adatai alapján a törvény értelmében 937.785 holdon 426.088 törpe, vagy kisbirtokot 155.807 holdon pedig kishaszonbérleteket létesítettek. Ezenkívül 33.000 holdon 1544 vitézi telek létesült s mindezek ellenére a reform mégsem keltett tartós megalégedést.

Panaszt először a megváltást szenvedők, valamint a szerződés bemutatásra kötelezettek emeltek majd a hitelezők azzal az indokolással, hogy a törvény által keletkezett bizonytalanság egyaránt káros a termelésre és a hitelre. Ezekre a törvény előre gondolva, a bizonytalanság enyhítése végett a megváltási lehetőséget már előre öt évre korlátozta a törvény s a szerződés bemutatással kapcsolat-

ban is a hatósági döntésekre rövid határidőt szabott. A megváltás ellenértéke, illetőleg az évenkénti szolgáltatások tekintetében az 1928. évi XLI. t-c. ki-vánt rendet teremteni, azonban az értékeltolódások, valamint a gazdasági válság miatt zavar támadt, melyet a szolgáltatások méltányos leszállításával, állami tehervállalással, végső esetben pedig a kimozdítási jog alkalmazásával sikerült a rendszeres fizetést biztosítani. A törvény ellenére előforduló hibák a háboru és a forradalom utáni helyzetből eredtek. A juttatásokat a tömeghangulat megnyerése végett gyorsan kellett eszközölni s ezért sokszor a tervszerűség rovására kellett cselekedni.

Igy sok esetben jól berendezett, eredményesen gazdálkodó birtokot kellett szétosztani önálló gazdálkodásban járatlan, felszereléssel alig rendelkező földművesek között, kik a helytelen gazdálkodás következtében hamar tönkre mentek s a közgazdaságnak

is kárt okoztak. A földigényléseket községenként az ott található birtokokból elégitették ki, míg a nagybirtokok tipikus vidékein alig volt birtok kereslet, mert ott alig van mezőgazdasági néptömörülés. Így előállott az a helyzet, hogy a nagybirtokok vidékein alig volt földkereslet, míg ahol a birtokok a nagy népsűrűség miatt már így is eléggé eldarabolódtak, a keresleteket kisebb birtokok újabb szétforgácsolásával kellett kielégíteni. Ennek következtében annak ellenére, hogy a törvény címe és szövege szerint is a cél a földbirtok megosztásának helyesebbé tétele lett volna, a föld birtokok kiterjedésének aránytalansága nem enyhült olyan mértékben, hogy a birtokpolitikában tartósabb nyugalom állott volna elő. További hiba volt, hogy egyes helyeken a gazdaságosan nem művelhető törpebirtokokat nagy mértékben szaporították, továbbá, hogy egyes helyeken távollévő parcellákat osztottak

ki, mivel a község közelében nem volt s ezek a kis gazdaságok csak ráfizetést eredményeztek. A házhelyek kiosztásánál a minél gyorsabb véghezvitel érdekében figyelmen kívül hagyták a műszaki előkészítést, egyes helyeken a belterületet az utak mentén tulságosan hosszúra nyújtották, máshol a közművek létesítésére alkalmatlan területen nyújtottak házhelyeket s így a község egészséges fejlődését teljesen tönkretették.

Ezek az előálló hibák oly súlyosak, hogy komoly hatásuk ma is érezhető s az 1936. évi XXVII. t-c. is csak részben tudott a bajok elhárítására orvoslást nyújtani. A világháboru utáni tíz évet általában a tőkehiány és a nagyfoku korlátozottság jellemezte, azonban mindezek ellenére sem gyengült az akarat a helyes földbirtokjog fokozatos kiépítésére. A hitel előmozdítása végett ekkor foglalták a jelzálogjogot is külön az 1927. évi XXXV. t-c-be.

Ezen kívül fontos törvények még ebből az időből: az árdrágító visszaélésekről szóló 1920. évi XV., a kartellekről szóló 1931. évi XX., az uzsoráról szóló 1932. évi VI., a gazdasági munkabér minimumáról szóló 1923. évi XXV., a csoportos munkaszerződésekről rendelkező 1933. évi V., míg végül a jelenlegi mezőgazdasági munkások öregségi biztosításáról szóló 1938. évi XII. t-c., mely törvények kivétel nélkül a hitelspekuláció elfajulása ellen kívánták és kívánják megvédeni a közgazdasági életet, különösen pedig a mezőgazdaságot.

A földmives réteg védelmére különösen az 1931-ben kiütött világgazdasági válság idején volt háttartalan nagy szükség, mikor az állam a gazdaltartozások fizetésére kénytelen volt halasztást engedni. Az 1931. évi VIII. t-c. önkéntes magánrendezés útján akarta a földteherrendezést végrehajtani, azonban mivel ez sikertelen maradt rendeleti uton i-

gyekezett a bajokon segíteni, amely napjainkban már lassan el is tűnik a problémák sorából.

Mindezen sok baj alapján megérlelődött az az elhatározás, hogy a földbirtokforgalmat nem lehet szabadon hagyni, hanem közvetlen állami beavatkozással állandó s tervszerű földbirtokpolitikát kell folytatni, ennek szabályait törvényben kell megállapítani s ahhoz állandó pénzügyi fedezetről is kell gondoskodni.

Igy az 1936. évi XXVII. t-c. az 1920. évi XXXVI. t-c-hez hasonlóan főként azzal foglalkozik, hogy földbirtokpolitikai célokra honnan s milyen módon kerítsen elő földterületeket. Okulva az előző törvény gyakorlati fogyatékoságán, általános szabályként csak a 3000 holdon felüli nagybirtokból és az ujszerzeményü 1000 holdon felüli birtokból enged $1/4$, $1/3$, illetőleg $2/5$ részt átengedésre kötelezni. A juttatás tekintetében pedig célja az, hogy

főként olyan önálló gazdaságok alakittassanak, amelyek egy család eredményes gazdálkodásának alapjául alkalmasak. A tulajdoni megváltás mellett arra is jogot ad, hogy a tulajdoni megváltás elhalasztásával a tulajdonost az átengedésre kijelölt terület 1/2 részének haszonbérbeadására kötelezzék. A tulajdonost az egész becsérték megfizetésével kell kártalanítani. Ezt az összeget a földművelésügyi miniszter állapítja meg, mely ellen panasszal lehet fordulni az ítélő táblához. Juttatott csak az lehet, aki a törvényben meghatározott egészségügyi és erkölcsi követelményeknek megfelel s ezen felül megfelelő anyagi eszközökkel is rendelkezik. A vételárnak legalább 30 %-át előre le kell fizetni. Kimozdításnak e szerint a törvény szerint többek között a rossz gazdálkodás miatt is lehet helye. A földet a földművelésügyi miniszter engedélye nélkül 32 évi nem lehet sem elidegeníteni, sem megterhelni. A tör

vény telepítési alap létesítését rendeli, melyből kölcsönt lehet nyújtani a birtokszerzőknek ház, és gazdasági épületek építési költségeire.

Földbirtokpolitikai szempontból szintén megoldásra váró kérdés a kötött forgalmu birtokok sorsa is. A hitbizományi birtokok hazánkban 820 ezer holdat tesznek ki, melyből a legelőket és erdőket leszámítva kb. 60 % a művelhető terület. Az 1936. évi XI. t-c. fenntartja ezt a jogintézményt s kötöttségben hagyja az erdőterületeket, a mezőgazdasági területekből ellenben csak annyit, amennyinek kataszteri tiszta jövedelme legfeljebb 30.000 korona, de a mezőgazdasági terület kataszteri tiszta jövedelmének legalább 30 %-a. A felszabadított ingatlan rész a hitbizományi birtokosnak a várományosok utóöröklési jogával korlátozott tulajdonává lesz, amelyet elidegeníteni, vagy megterhelni hat éven belül nem lehet. A kötöttség alatt maradó hitbizományi

ingatlanból az 1936. évi XXVII. t-c. alapján átengedésre kötelezésnek nincs helye, de a kötöttség alól felszabaduló területek 1/3 részét telepítésre igénybe lehet venni.

A többi kötött forgalmu birtokok közül az egyházi birtokok összes területe meghaladja az 1 millió holdat, melynek több mint fele szántóföld. A közbirtokosság birtoka 900 ezer hold, mely nagyrészt erdő és legelő. A többi korlátozás alá eső birtok már lényegtelen.

A földbirtokoknak politikai célra való megszerzésével, juttatásával és átrendezésével foglalkozó jogszabályok mellett ujabban is keletkeztek olyan jogszabályok, amelyek a természeti erők feltárása és szabályozása, valamint a termelés belterjesebbé tétele és szervezése által igyekeznek a telepítés helyességét és tartósságát megalapozni. Ilyen törvények a gyógyfürdőkről szóló 1934. évi XVI

t-c., a szőlő és kertgazdaságok védelmét célzó 1929. évi XVII. t-c., valamint az öntöző gazdálkodás előmozdításáról alkotott 1937. évi XX. t-c.

Gazdaságpolitikai téren még egy említésre méltó törvényünk van, mely komoly figyelmet érdemel s létezését is a mai faji eszme előtérbe jutásának köszönhette. Ez az 1939. évi IV. t-c., vagyis a második zsidó törvény, melyet külön kívánok tárgyalni.

A zsidó törvény földbirtokpoli-
tikai rendelkezései.

Mint fentebb láttuk a zsidóság mezőgazdasági ingatlanokban való uralomra jutása már a múlt század közepén hatalmas méreteket öltött s ezen hatalom káros voltának letörésére egyetemes nemzeti és közgazdasági érdekből csak most az 1939. évi IV. t-c-vel történt jelentős lépés, mely minden bizonytalanságot elűző hatást gyakorol mezőgazdasági életünkre

és földmives osztályunkra egyaránt.

A törvény 15.§-a a mező és erdőgazdasági ingatlan szerzésére vonatkozólag kimondja, hogy zsidó mező vagy erdőgazdasági ingatlant élők közötti jogügylettel csak csak árverésen, vagy ezzel egyenértékű magánkézből való eladás során kizárólag csak a hatóság engedélyével tett vételi ajánlat alapján szerezhethet. Ez alól kivételt képez az az eset, mikor valamilyen üzem bővítéséhez szükséges a terület, vagy pedig ha az ingatlan házhely és 600 négyszögölnél nem nagyobb s a szerződő fél hatósági bizonyítvánnyal igazolja, hogy házhelye, vagy lakóházzal beépített ingatlana nincs.

Ezzel az intézkedéssel a törvény meg akarja akadályozni azt, hogy a tőkével rendelkező zsidóság a jelenlegi háborús konjunkturát kihasználva még nagyobb mértékben mező, illetve erdőgazdasági ingatlanokhoz jusson s ezáltal a földmives osztályt

és általában az egész birtokpolitikánkat bizonytalan időre ismét felforgassa.

A törvény következő 16.§-ából mintegy az előző § okszerű következményét láthatjuk, mely jóval nagyobb horderejű s kimondja, hogy zsidót mindenféle fennálló korlátozásra tekintet nélkül lehet kötelezni arra, hogy összes mezőgazdasági ingatlanát tulajdonul, vagy kishaszonbérlet céljára engedje át. A rendelkezés hatálya kiterjed azokra az ingatlanokra is, melyeket a zsidó 1937. december 31-édike után, de a törvény életbelépte előtt élők közötti, vagy halál esetére szóló jogügylettel bárkire átruházott. Ha a zsidó az ingatlant nem zsidóra ruházta át, akkor átengedésnek csak az átruházástól számított három hétig van helye. Ez alól a rendelkezés alól kivételt képeznek az előző §-ban foglalt rendelkezések. -- Ha a zsidó mező, vagy erdőgazdasági ingatlanát át akarja ruházni, úgy ahhoz minden

esetben hatósági hozzájárulás szükséges, tekintet nélkül az ingatlan területére, vagy a vevő személyére. Az állam ilyenkor minden esetben elővételi joggal bír, vagy pedig e jog gyakorlása nélkül az ügylet tudomásulvételét meg is tagadhatja. Az ingatlanokkal kapcsolatban felmerült a kérdés, hogy a kerteket, gyümölcsösöket és szőlőket mezőgazdasági ingatlannak kell-e tekinteni. A törvények értelmében ezeket is ide kell sorolnunk, melyekre különösen világosan utal az 1936. évi XI. t-c-ünk. Ha azonban a zsidó törvény ezeket nem akarta volna a mezőgazdasági ingatlanok körébe vonni, úgy ezekről külön kellett volna rendelkeznie.

Az ilyen átengedésre kötelezett zsidó birtokokat aztán a közigazgatási hatóság ~~eztán~~ birtokpolitikai célokra való felhasználásra készíti elő és ítéli oda az arra érdemeseknek, figyelembe véve az 1936. évi XXVII. t-c. érvényben lévő rendelkezéseit.

Az egyes ingatlanok felhasználásnak sorrendjénél az a döntő, hogy az illető község, vagy vidék népességési, valamint birtokpolitikai viszonyait tekintve, mennyiben és milyen formában jelentkezik a sürgős szükségesség. Azokra az ingatlanokra azonban az általános gyakorlat értelmében nem kerül sor, melyeket a törvény értelmében korlátozás alá eső személyek 1937 és 1939 között földszerzésre érdekes kisemberek között parcelláztak szét. Ilyen esetben a hatóság vizsgálata csak arra terjedhet ki, hogy a parcellavásárlók között nincs-e olyan, aki arra nem jogosult. Az átengedés módoszatai tekintetében az 1936. évi XXVII. t-c. rendelkezéseit kell alkalmazni. Így a tulajdonos az átengedett ingatlanért valóságos és teljes becsértéket kap, ha pedig haszonbérbe veszik, úgy a valóságos haszonbérben részesül. A kártalanítás az átengedésre kötelezett részére a telepítési alapból történik. Előre kész-

pénzben csak a kártalanítási összeg felét kell kifizetni, míg a másik felét 3 és fél %-os kamatával 25 év alatt.

Nincs annak akadálya, hogy az átengedésre kötelezett személy szabad kézből eladja mező, vagy erdőgazdasági ingatlanát, ha ahhoz a közigazgatási bizottság gazdasági albizottsága hozzájárult. A bizottság viszont csak akkor járulhat hozzá, ha a vevő fél az 1920. évi XXXVI. t-c. 17.§-ának 4. pontjában meghatározott olyan földmives, ki abban a községben lakik, ahol az ingatlan fekszik. Ha e feltételek valamelyike hiányzik, akkor nincs joga a gazdasági albizottságnak az engedély megadásához.

A zsidó birtokok átengedése még nincs befejezve, sőt most van legfőbb fázisában. Azonban már most is jól előre világosan láthatjuk, hogy birtokpolitikánk egészséges fejlődéséhez nagy mértékben hozzájárul a zsidó birtokok megfelelő kezekbe való

szétparcellázása s ezáltal mintegy megsemmisül a nagy birtokok egyik jelentős csoportja is.

--

Most áttekintve letárgyalt anyagunkat, megállapíthatjuk, hogy a birtokrendezés magában véve nem oldja meg az agrár kérdésnek azt a központi problémáját, hogy miként lehetne az őstermelésben állandó keresetet találók számát nem a technika rombolásával, sőt annak intenzívebb kihasználásával, az országos termésmennyiség fokozása mellett a népesség közellátásának és élelnívójának állandó javítása mellett növelni és a szaporodás állandóságát is biztosítani. E cél eléréséhez szükséges a belterjesebb gazdálkodás, a termelés és értékesítés helyesebb megszervezése, a termelőknek munkakészségre, gondosságra, felelősségtudatra és gyakorlati hozzáértésre nevelése, valamint a megművelt föld hozadékában való megfelelő részesedés.

Ezen az elven épül fel az állam gazdasági tevékenysége is minden téren, mivel tevékenységében a nemzeti és demokratikus szempontok a legszebb összhangban egyesülnek. Így bizzunk abban, hogy a magyar jogalkotás, ha a világot megrázó viharok meg nem akasztják, fokozatosan, tökéletesen ki fogja építeni a magyar nép általános boldogulását biztosító földbirtokjogot, s kialakul az egységes, szilárd agrárpolitikai szellem.
